

เข้าใจ - ไม้รุนแรง

ร่วมสร้างชุมชนปลอดภัย
ห่างไกลความรุนแรงในครอบครัว

การได้อาศัยอยู่ในชุมชนที่ปลอดภัยและสงบสุข เป็นสิ่งที่คนส่วนใหญ่ต้องการ ปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่จะทำให้ชุมชนปลอดภัย คือ การที่คนในชุมชนไม่ใช้ความรุนแรงต่อกัน ทั้งการทำร้ายกันในครอบครัว หรือการใช้ความรุนแรงกับคนอื่นนอกครอบครัว

หลายคนคิดว่าความรุนแรงในครอบครัวเป็นเรื่องส่วนตัวที่คนนอกไม่ควรเข้าไปยุ่งเกี่ยว แต่ในชุมชนใดก็ตามแม้ครอบครัวส่วนใหญ่จะอยู่กันอย่างสงบสุข แต่หากมีสมาชิกในชุมชนบางคนหรือบางครอบครัวมีการใช้ความรุนแรงต่อกัน คนในชุมชนที่อยู่รอบข้างย่อมรู้สึกไม่สบายใจ รู้สึกไม่ปลอดภัย หรือเสี่ยงที่จะตกอยู่ในอันตรายด้วย

ความรุนแรงในครอบครัวจึงเป็นปัญหาร่วมซึ่งคนในชุมชนต้องช่วยกันป้องกัน ฝ้าระวัง และแก้ไข เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

เอกสารชุดนี้แบ่งเป็น 2 ส่วน ส่วนแรก มุ่งสร้างความเข้าใจปัญหาความรุนแรงในครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรุนแรงในชีวิตคู่ระหว่างสามีภรรยาหรือแฟน รวมทั้งความรุนแรงที่เกิดกับเด็ก ผู้สูงอายุ ผู้ป่วยติดเตียง หรือผู้พิการในครอบครัว และส่วนที่สอง นำเสนอข้อมูลพื้นฐานที่จะช่วยหนุนเสริมแกนนำและอาสาสมัครในชุมชน ผู้นำท้องที่ ผู้นำท้องถิ่น และเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ ให้มีแนวทางในการสอดส่องดูแล ฝ้าระวัง และประสานส่งต่อเมื่อพบเจอกรณีความรุนแรงในครอบครัว

เข้าใจเรื่องความรุนแรง

พฤติกรรมแบบไหนที่เข้าข่าย “ความรุนแรงในครอบครัว”

ความรุนแรงในครอบครัวที่พบบ่อย แบ่งได้เป็น 6 ประเภท คือ

1. **ทำร้ายร่างกาย** ทั้งทำร้ายโดยใช้กำลังร่างกาย เช่น ตบ ตี เตะ ต่อย และใช้อาวุธ เช่น ไม้ มีด ปืน
2. **ทำร้ายจิตใจ** เช่น ด่าว่าด้วยถ้อยคำหยาบคาย ดูถูกดูแคลน ประจานให้อับอาย เพิกเฉยเย็นชา ทำให้รู้สึกด้อยค่า แสดงอารมณ์เกรี้ยวกราด ช่มชู้ คุกคาม หรือควบคุมบังคับและจำกัดอิสรภาพเกินขอบเขต
3. **ล่วงละเมิดทางเพศ** เช่น ถ้ามอง แต่ะอั้ง ลวนลาม พยายามข่มขืน หรือข่มขืน
4. **ละเลยทอดทิ้ง หรือเลี้ยงดูไม่เหมาะสม** มักเกิดกับคนในครอบครัวที่เป็นเด็กเล็ก ผู้สูงอายุ ผู้ป่วยติดเตียง หรือผู้พิการที่ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้และต้องพึ่งพิงผู้อื่นในการดำรงชีวิต เช่น ทอดทิ้งให้อยู่ตามลำพัง ไม่ให้สิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิต ไม่ดูแลสุขภาพอนามัยจนมีผลเสียต่อสุขภาพ หรือไม่ให้เด็กไปโรงเรียน
5. **เอาเปรียบทางการเงิน** เช่น ไม่รับผิดชอบภาระการเงินของครอบครัว หลอก ช่มชู้ หรือกรรโชกเอาทรัพย์สินเงินทอง หรือก่อกวนแล้วทิ้งภาระให้คนในครอบครัวชดใช้แทน
6. **แสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ** เช่น บังคับให้ขทาน บังคับค้าประเวณี หรือค้ามนุษย์

ความรุนแรงข้างต้นเกิดได้กับคนทุกเพศ ทั้งหญิง ชาย และเพศทางเลือก แต่ข้อมูลจากแหล่งต่างๆ ชี้ตรงกันว่าผู้ที่ตกเป็นเหยื่อของการกระทำรุนแรง ทั้งความรุนแรงในครอบครัวและการล่วงละเมิดทางเพศโดยคนอื่นนอกครอบครัว ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ดังตัวอย่างสถิติรายปีจำนวนผู้ถูกกระทำรุนแรงที่เข้ารับบริการจากศูนย์พึ่งได้ประจำโรงพยาบาลของกระทรวงสาธารณสุข ตั้งแต่ พ.ศ. 2559 เป็นต้นมา พบว่าผู้มารับบริการมากกว่าร้อยละ 90 เป็นเพศหญิง ทั้งผู้ใหญ่และเด็ก*

ผู้หญิง

1 ใน **3**

มีประสบการณ์ถูกใช้
ความรุนแรง**

ผู้หญิงไทยอายุตั้งแต่

15 - 49 ปี

44%

เคยประสบปัญหา
ความรุนแรง***

* คำนวณจากข้อมูลศูนย์พึ่งได้ กองบริหารการสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข พ.ศ. 2559-2562 โดยกฤตยา อาชวนิจกุล

** องค์การอนามัยโลก https://www.who.int/health-topics/violence-against-women#tab=tab_1

*** กฤตยา อาชวนิจกุล และคณะ. 2546. ความรุนแรงในชีวิตคู่กับสุขภาพผู้หญิง. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.

“ความรุนแรงในครอบครัว” มีสาเหตุจากอะไร?

เมื่อถามถึงสาเหตุของความรุนแรงในครอบครัว หลายคนมักชี้ไปที่การดื่มสุรา ความเครียด หรือความหึงหวง ว่าเป็นต้นเหตุที่ทำให้เกิดความรุนแรง แต่อันที่จริงแล้วสุราหรือความเครียดเป็นเพียง “ปัจจัยเสริม” ที่อาจกระตุ้นให้เกิดความรุนแรงได้ง่ายขึ้น ขณะที่ความหึงหวงหรือคำพูดว่า “ทำเพราะรัก” มักถูกใช้เป็นข้ออ้างหรือข้อแก้ตัวของคนที่ใช้ความรุนแรง เพื่อให้คนรอบข้างเห็นใจและไม่ถูกประณาม

แท้จริงแล้ว สาเหตุรากเหง้าของความรุนแรงในครอบครัวส่วนใหญ่เป็นเรื่องของการใช้อำนาจ คือ คนในครอบครัวที่มีอำนาจมากกว่าใช้วิธีการต่าง ๆ เช่น การด่าว่า ข่มขู่ หรือทำร้ายด้วยความรุนแรง เป็นการแสดงออกซึ่งอำนาจเพื่อกดขี่ควบคุมสมาชิกอื่นในครอบครัวให้สยบยอมอยู่ใต้อำนาจของตน

ทำไมสมาชิกครอบครัวบางคน จึงมีอำนาจมากกว่าคนอื่น?

มีหลายปัจจัยที่ทำให้คนในครอบครัวเดียวกันมีอำนาจไม่เท่ากัน เช่น

- **อายุ** – ผู้ใหญ่มักมีอำนาจมากกว่าเด็ก คนหนุ่มสาวหรือคนวัยทำงานมีอำนาจมากกว่าผู้สูงอายุที่ร่างกายอ่อนแอ
- **สุขภาพ และความสมบูรณ์ของร่างกาย** – คนที่ไม่เจ็บป่วย ไม่พิการ มักมีอำนาจมากกว่าผู้ป่วยติดเตียงหรือผู้พิการ

- **อาชีพ และรายได้** – คนที่ทำงานมีรายได้ หรือเป็นหัวหน้าเลี้ยงครอบครัว มักมีอำนาจมากกว่าคนที่รายได้น้อยกว่า หรือไม่มีรายได้

- **ตำแหน่งหน้าที่การงาน** – คนที่มียศ ตำแหน่งหน้าที่การงาน หรือสถานะทางสังคมสูงกว่า มักมีอำนาจมากกว่าคนที่ไม่มีตำแหน่งน้อยหรือไม่ได้ทำงาน

- **เพศ** – ผู้ชายที่เป็นสามีหรือพ่อมักถูกยกให้เป็นผู้นำ เป็นหัวหน้าครอบครัว เป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัว จึงมักมีอำนาจมากกว่าภรรยาและสมาชิกคนอื่นๆ ในครอบครัว

เหล่านี้คือตัวอย่างของปัจจัยเชิงอำนาจที่พบบ่อย แต่ยังมีอีกหลายปัจจัยที่ทำให้คนมีอำนาจไม่เท่ากัน เช่น ระดับการศึกษา สัญชาติ เชื้อชาติ การมีครอบครัวหรือเครือญาติปกป้องดูแล เป็นต้น

คนๆ หนึ่งอาจมีหลายปัจจัยประกอบกัน ทำให้เขามีอำนาจมากกว่าคนอื่น เช่น เป็นผู้ชาย/เป็นหัวหน้าครอบครัว/ร่างกายสมบูรณ์/อยู่ในวัยทำงาน/มีรายได้มากกว่าคนอื่นในครอบครัว ขณะที่บางคนอาจมีปัจจัยต่างๆ ประกอบกัน ทำให้เขาหรือเธอตกอยู่ในสภาวะไร้อำนาจ และเสี่ยงต่อการถูกใช้ความรุนแรงหรือล่วงละเมิดทางเพศ เช่น เป็นเด็กผู้หญิง/พิการทางสมอง/พ่อแม่ทิ้งไปไม่สงเสีย/อยู่กับยายที่สูงอายุและยากจน เป็นต้น

แต่ไม่ใช่ทุกคนที่มีอำนาจมากกว่าจะกลายเป็นคนที่ใช้ความรุนแรงเสมอไป เพราะยังมีปัจจัยแวดล้อมอื่นๆ ที่อาจเป็นแรงส่งหรือช่วยยับยั้งให้คนที่มีความอำนาจเลือกที่จะใช้หรือไม่ใช้ความรุนแรงกับผู้อื่นก็ได้ ทั้งที่เป็นปัจจัยส่วนตัว เช่น จิตสำนึกที่เกิดจากการเลี้ยงดูในวัยเด็ก การมีครอบครัวหรือเครือญาติคอยสอดส่องดูแล รวมทั้งปัจจัยทางสังคม เช่น กฎหมายและกระบวนการยุติธรรมที่คุ้มครองผู้ถูกกระทำและเอาผิดกับผู้ที่ใช้ความรุนแรงอย่างจริงจัง การมีหน่วยงาน โดยเฉพาะภาครัฐ ทำหน้าที่ป้องกันและจัดการปัญหาความรุนแรงอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงการมีชุมชนแวดล้อมที่เข้มแข็งและมุ่งมั่นร่วมมือกันสร้างชุมชนปลอดภัยและไม่ยอมรับความรุนแรง

ความรุนแรงอันเนื่องมาจากเพศ

กรอบทางสังคมในด้านเพศ (socially prescribed gender) หรือเรียกสั้น ๆ ว่า **กรอบเพศ** (gender) หมายถึง ค่านิยมหรือบรรทัดฐานของสังคมที่กำหนดว่าลักษณะท่าทาง นิสัยใจคอ พฤติกรรม การแสดงออก และบทบาทหน้าที่ของผู้หญิงควรเป็นอย่างไร ของผู้ชายควรเป็นอย่างไร

เพศ หรือกรอบเพศ เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ส่งผลให้สมาชิกในครอบครัวมีอำนาจไม่เท่ากัน และอาจนำไปสู่การใช้ความรุนแรงในครอบครัว

กรอบเพศของสังคมส่วนใหญ่มักยกย่องว่าเพศชายเป็นเพศที่เข้มแข็ง มีความเป็นผู้ชาย ต้องสู้คน กล้าได้กล้าเสีย ไม่กลัวความรุนแรง และมักยกให้เพศชายมีอำนาจมากกว่าเพศหญิง ผู้ชาย โดยเฉพาะสามีหรือพ่อ มักถูกกำหนดให้เป็นหัวหน้าครอบครัว มีหน้าที่รับผิดชอบความเป็นอยู่ และมีอำนาจปกครองคนในครอบครัว สามารถออกคำสั่ง ควบคุมบังคับ และบางครั้งอาจเกินเลยไปเป็นการใช้ความรุนแรงกับคนในครอบครัว โดยอ้างว่าทำไปเพื่อสั่งสอนหรือลงโทษ และเมื่อเกิดความรุนแรงลักษณะนี้ขึ้น เพื่อนบ้านหรือคนในชุมชนมักไม่ยอมเข้าไปยุ่งเกี่ยว เพราะคิดว่าการใช้ความรุนแรง

ระหว่างกันในครอบครัวเป็นสิทธิที่คนในครอบครัวจะกระทำต่อกันได้ ไม่ใช่เรื่องผิดร้ายแรงอะไร ทั้งๆ ที่การใช้ความรุนแรงในครอบครัว ทั้งที่เกิดกับเด็กและผู้ใหญ่ เป็นความผิดตามกฎหมาย

นอกจากนี้ กรอบเพศบางส่วนยังเอื้อให้เกิดการล่วงละเมิดทางเพศ ทั้งในครอบครัวและนอกครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการหลอหลอมให้ผู้ชายมีอิสระในเรื่องเพศสัมพันธ์ ไม่ต้องควบคุมตัวเอง และส่งเสริมให้ผู้ชายหาประสบการณ์และแสดงออกในเรื่องเพศ ส่วนผู้หญิงที่มีประสบการณ์ทางเพศนอกกรอบที่สังคมกำหนดจะถูกมองเป็นผู้หญิงไม่ดี ถือเป็นเรื่องเสียหายทั้งกับตัวผู้หญิงเองและครอบครัว เมื่อเกิดเหตุล่วงละเมิดทางเพศขึ้น เด็กหญิงหรือผู้หญิงที่ถูกล่วงละเมิดจึงมักรู้สึกอับอายและหวาดกลัวหลายคนถูกผู้ล่วงละเมิดข่มขู่ว่าจะเอาเรื่องราวไปประจานให้เสียหาย หรือจะทำร้าย ทำให้ไม่กล้าบอกเล่าเหตุการณ์กับผู้อื่น แม้แต่กับคนในครอบครัว จึงทำให้ผู้กระทำได้ใจ และอาจเกิดการล่วงละเมิดทางเพศซ้ำ

เข้าใจความรุนแรงในชีวิตคู่

ความรุนแรงในครอบครัวที่พบบ่อยมักเกิดระหว่างสามีภรรยาหรือแฟน จึงมีคำเรียกความรุนแรงประเภทนี้เป็นการเฉพาะว่า "ความรุนแรงในชีวิตคู่" โดยในทางสากล นอกจากความรุนแรงในคู่สมรส หรือคู่ที่มีการแต่งงานอยู่กินกันเป็นครอบครัวแล้ว ยังหมายถึงความรุนแรงที่เกิดระหว่างแฟนหรือคู่รักที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิด แต่ยังไม่ได้อยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวด้วย

ภูเขาน้ำแข็ง

9 รูปแบบความรุนแรง ในชีวิตคู่

ความรุนแรงในชีวิตคู่
มีได้หลายรูปแบบ

ความรุนแรงในชีวิตคู่
เปรียบได้กับ

"ภูเขาน้ำแข็ง"

เรามักมองเห็นเฉพาะยอดของภูเขา คือ การทำร้ายร่างกาย แต่ยังมีการทำร้ายรูปแบบอื่นที่คนทั่วไปมักมองข้าม หรือเข้าใจผิดว่าไม่ใช่ความรุนแรง ความรุนแรงเหล่านี้เปรียบได้กับฐานของภูเขาน้ำแข็งที่จมอยู่ใต้ผิวน้ำ ทำให้คนทั่วไปมองไม่เห็น หรือมองข้ามไป ประกอบด้วยความรุนแรงหลายรูปแบบ ดังนี้

1. ทำร้ายร่างกาย

การทุบตี ต่อย บีบคอ กระชากผม
ใช้ไม้/มีด/ปืนทำร้าย สาดน้ำกรด
ใช้ไฟ/มีด/เผา ทำร้ายลูก ทำร้ายคนในครอบครัว

2. ทำร้ายทางเพศ

ข่มขืน บังคับให้มีเพศสัมพันธ์ บังคับให้ขายบริการทางเพศ ทำเสมือนเป็นวัตถุทางเพศ
ทำให้ท้องแล้วไม่รับผิดชอบ บังคับให้ทำแท้ง

3. ทำร้ายจิตใจ

ทำให้รู้สึกผิด รู้สึกด้อยค่า ทำให้อับอาย แสดงอารมณ์เกรี้ยวกราด นอกใจ ทอดทิ้ง
ทำลายข้าวของ ทำร้ายสัตว์เลี้ยง

4. ทำร้ายด้วยวาจา

ตำหนิ ตำว่า ดูถูกดูแคลน ดุด่าบุกรุก ใสร้าย ประจาน

5. ทำร้ายผ่านสื่อ

ส่งข้อความหรือรูปเพื่อด่าทอ ประจาน ใสร้ายทางโทรศัพท์ เฟซบุ๊ก เว็บไซต์
บังคับให้ถ่ายคลิปโป๊ ปลอมคลิปโป๊ ส่งข้อความหรือภาพเพื่อข่มขู่

6. ข่มขู่

ขู่จะทำร้ายลูกหรือคนใกล้ชิด ขู่จะทำร้ายตัวเอง หรือฆ่าตัวตาย ขู่จะปล่อยคลิป

7. ควบคุม บังคับ จำกัดอิสระภาพ

ไม่ให้คบเพื่อน ไม่ให้ติดต่อญาติ ควบคุมการทำงาน การแต่งตัว การใช้โทรศัพท์
การเดินทาง การใช้จ่าย ตามเฝ้า สะกดรอยตาม กักขัง หน่วงเหนี่ยว
บังคับให้ใช้ยาเสพติด บังคับให้ขายยาเสพติด

8. เอาเปรียบทางการเงิน

ไม่หารายได้ ไม่รับภาระค่าใช้จ่ายในครอบครัว ผลักภาระ
หนี้สิน ริดไถเงิน ยึดหรือหลอกเอาทรัพย์สิน

9. ใช้ลูกเป็นเครื่องมือ

พรากรูก ใช้ลูกเป็นตัวประกัน
ใช้ลูกเป็นเครื่องมือต่อรอง

วงจรความรุนแรงในชีวิตคู่ ป่อยครั้งที่คนในชุมชนหรือแม้แต่เจ้าหน้าที่ที่ให้ความช่วยเหลือผู้หญิงที่ถูกสามีหรือแฟนทำร้าย มักตั้งคำถามว่า เหตุใดผู้หญิงที่ถูกสามีหรือแฟนทำร้ายหลายรายจึงยังไม่อาจตัดสินใจออกจากความสัมพันธ์ได้ แม้จะถูกกระทำรุนแรงซ้ำ ๆ ก็ตาม

งานวิจัยทางจิตวิทยาเรื่องความรุนแรงในชีวิตคู่ พบว่าในหลายกรณี การก่อตัวของเหตุการณ์ความรุนแรงในคู่สามี - ภรรยา หรือแฟนมักมีขั้นตอนคล้าย ๆ กัน และเกิดวนซ้ำเป็นวงจร แบ่งออกได้เป็น 3 ช่วงหลัก ๆ เริ่มจากช่วงตึงเครียด นำไปสู่ช่วงทำร้ายรุนแรง และช่วงอันนิมูน/แก้ตัว ดังภาพต่อไปนี้

วงจรความรุนแรงในชีวิตคู่

วงจรความรุนแรงที่เกิดขึ้นซ้ำ ๆ เช่นนี้ มักทำให้ผู้ที่ถูกทำร้ายรู้สึกสับสน และมีความหวังว่าเมื่อความรุนแรงครั้งนี้ผ่านไปแล้ว สถานการณ์ต่างๆ จะดีขึ้น นี่คือการตอบว่าทำไมผู้หญิงที่ถูกสามีหรือแฟนทำร้ายรุนแรง จึงยังไม่ตัดสินใจแยกทางกับสามีหรือแฟน

ขณะเดียวกัน ก็มีผู้หญิงอีกจำนวนไม่น้อยที่ต้องทนอยู่กับสามีหรือแฟนที่ใช้ความรุนแรงเพราะสาเหตุอื่น เช่น สามีหรือแฟนเชื่อว่าถ้าเลิกกันจะฆ่าให้ตาย ชูว่าจะไม่ยอมให้พบลูก หรือผู้หญิงบางคนอาจต้องพึ่งพาสามีในทางเศรษฐกิจ กลัวจะไม่มีคนหาเลี้ยงครอบครัว หรือกังวลว่าถ้าเลิกกับสามีจะทำให้ครอบครัวแตกแยกและลูกมีปมด้อย เป็นต้น

ร่วมสร้างชุมชนปลอดภัย

เครือข่ายชุมชน จะทำอะไรได้บ้าง?

เมื่อเข้าใจเรื่องความรุนแรงในครอบครัวแล้ว ชุมชนจะมีส่วนร่วมป้องกัน เผ่าระวัง หรือ เสริมสร้างให้ชุมชนปลอดภัยจากปัญหาความรุนแรงในครอบครัวได้อย่างไรบ้าง

เครือข่ายชุมชน ประกอบด้วยผู้นำท้องถิ่น เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประธานชุมชน ผู้นำท้องถิ่น เช่น ผู้บริหาร และสมาชิกสภาเทศบาล อบจ. หรือ อบต. แกนนำอาสาสมัครต่างๆ ในชุมชน เช่น อสม. อพม. อพพร. กรรมการชุมชน และอื่น ๆ รวมทั้งเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองท้องถิ่น และเจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ สามารถรวมตัวกันจัดตั้งเป็น **“ทีมเครือข่ายชุมชนป้องกันความรุนแรง”** เพื่อร่วมกันทำหน้าที่สอดส่อง เผ่าระวัง ป้องกัน และบรรเทาปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดในชุมชนของตนได้

การทำงานของทีมเครือข่ายชุมชน ควรเน้นที่การสอดส่องดูแล เผ่าระวัง และช่วยเหลือเบื้องต้นในกรณีปัญหาไม่ซับซ้อน แต่หากพบปัญหาที่ซับซ้อนหรือร้ายแรงก็ควรประสานส่งต่อให้หน่วยงานสหวิชาชีพที่เกี่ยวข้องในระดับอำเภอหรือจังหวัดเข้ามาดำเนินการให้ความช่วยเหลือและแก้ไข

แนวทางในการสอดส่อง เผ่าระวัง และช่วยเหลือเบื้องต้นกรณีปัญหาความรุนแรงสำหรับทีมเครือข่ายชุมชนป้องกันความรุนแรง เจ้าหน้าที่ท้องถิ่น และเจ้าหน้าที่รัฐในพื้นที่ มีดังนี้

1. เป็นเหตุเป็นตา สอดส่องดูแลครอบครัวที่มีความเปราะบาง หรือเสี่ยงจะเกิดปัญหาความรุนแรง

2. หากพบครอบครัวที่มีความเสี่ยงจะเกิดปัญหาความรุนแรง หรือเกิดปัญหาขึ้นแล้ว ให้พยายามเสาะหาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับสภาพปัญหา (เช่น ใคร ทำอะไร กับใคร เกิดผลกระทบอย่างไร)

3. ประเมินระดับความเสี่ยงหรือความร้ายแรงของปัญหา เพื่อกำหนดแนวทางช่วยเหลือหรือประสานส่งต่อ โดยอาจใช้เกณฑ์สีเขียว-เหลือง-ส้ม-แดง เพื่อจัดระดับปัญหา (ดูหน้า 9 และ 10)

4. หากปัญหาที่เกิดขึ้นไม่ร้ายแรงหรือซับซ้อนมาก เช่น มีเด็กหรือผู้ป่วยติดเตียงที่ได้รับการดูแลไม่เหมาะสม ทีมเครือข่ายชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่สามารถให้การช่วยเหลือเบื้องต้น เช่น ลงเยี่ยมบ้านเพื่อรับฟังปัญหา และติดต่อประสานงานให้ผู้ประสบปัญหาได้รับสวัสดิการหรือบริการที่จำเป็น

5. กรณีที่ปัญหามีความร้ายแรง ซับซ้อน หรือเป็นคดีความตามกฎหมาย เช่น มีการทำร้ายร่างกายจนได้รับบาดเจ็บหรือเสียชีวิต ช่มชืดหรือพยายามช่มชืด หรือมีปัจจัยเรื่องยาเสพติดหรืออาการทางจิตเวชเข้ามาเกี่ยวข้อง ทีมเครือข่ายชุมชน หรือหน่วยงานระดับท้องถิ่นควรแจ้งเหตุและประสาน

ส่งต่อข้อมูลไปยังหน่วยงานวิชาชีพที่เกี่ยวข้องในระดับอำเภอหรือจังหวัด

หากเป็นกรณีฉุกเฉิน ควรแจ้งสถานีตำรวจในท้องที่ โทรสายด่วน 191 (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ) หรือโทรสายด่วน 1300 (ศูนย์ช่วยเหลือสังคม กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์)

สำหรับกรณีร้ายแรงแต่ไม่ฉุกเฉิน ผู้พบเห็นเหตุการณ์ควรแจ้งต่อทีมเครือข่ายชุมชนป้องกันความรุนแรง หรือหน่วยงานระดับท้องถิ่นควรแจ้งต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับอำเภอหรือจังหวัด เช่น สถานีตำรวจ ศูนย์ดำรงธรรม โรงพยาบาล ศูนย์ปฏิบัติการเพื่อป้องกันการกระทำความรุนแรงในครอบครัวประจำจังหวัด (ภายใต้สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด-พมจ.) หรือบ้านพักเด็กและครอบครัวประจำจังหวัด เป็นต้น (ดูรายชื่อและที่ติดต่อหน่วยงานในพื้นที่ของท่านได้ในใบแทรกท้ายเล่ม)

ทั้งนี้ ในการหาข้อมูลหรือให้ความช่วยเหลือกรณีปัญหาความรุนแรง ทีมเครือข่ายชุมชน และเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานต้องประเมินเรื่องความปลอดภัยของตนเองและทีมงานเป็นสำคัญด้วย หากเกิดเหตุการณ์ความรุนแรงซึ่งหน้า ทีมเครือข่ายชุมชน และเจ้าหน้าที่ซึ่งไม่มีอำนาจตามกฎหมายไม่ควรเข้าไประงับเหตุด้วยตนเอง แต่ให้แจ้งเจ้าหน้าที่ตำรวจเข้าไปทำหน้าที่ระงับเหตุ

การประเมินความเสี่ยง กรณีความรุนแรงในครอบครัว

การประเมินระดับความเสี่ยงหรือความร้ายแรงของกรณีปัญหาความรุนแรงในครอบครัว เป็นเครื่องมือที่จะช่วยจำแนกแยกแยะว่ากรณีปัญหาที่เกิดขึ้นมีความร้ายแรงมากน้อยเพียงใด เพื่อให้ทีมเครือข่ายชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถกำหนดแนวทางเฝ้าระวังหรือแก้ไขปัญหาได้อย่างเหมาะสม

ความรุนแรงในครอบครัวเป็นปัญหาที่มีความละเอียดอ่อนมากกว่าปัญหาอาชญากรรมทั่วไป เพราะเป็นการทำร้ายกันโดยคนที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิด มีสายสัมพันธ์

เป็นครอบครัวหรือเครือญาติ ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน และอาจยังต้องพึ่งพาอาศัยกันอยู่ การประเมินความเสี่ยงของแต่ละกรณีจึงมีเรื่องที่ต้องพิจารณาหลายด้านประกอบกัน ดังนี้

1. ระดับอันตรายของพฤติกรรมความรุนแรง – พฤติกรรมการใช้ความรุนแรงมีหลายลักษณะและหลายระดับความรุนแรง เช่น การด่าว่า ทำร้ายจิตใจ ทำร้ายร่างกายโดยใช้กำลัง หรือใช้อาวุธ ซึ่งพฤติกรรมการทำร้ายแต่ละลักษณะอาจก่อให้เกิดอันตรายแตกต่างกัน เราจึงควรประเมินว่าความรุนแรงที่เกิดขึ้นแล้วหรือเสี่ยงจะเกิดขึ้นนั้นมีอันตรายมากน้อยเพียงใด เพราะหากอันตรายมาก เช่น อาจเกิดการบาดเจ็บหรือเสียชีวิต ก็จะต้องช่วยเหลืออย่างเร่งด่วนทันที

2. ผลกระทบต่อผู้ถูกกระทำ – พฤติกรรมการใช้ความรุนแรงอย่างใดอย่างหนึ่งอาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อผู้ถูกกระทำแต่ละคนแตกต่างกัน เช่น การด่าว่าอย่างรุนแรงอาจทำให้คนๆ หนึ่งรู้สึกน้อยใจหรือโมโห แต่การด่าว่าแบบเดียวกันอาจทำให้อีกคนหนึ่งรู้สึกถูกรังแกหรือเจ็บใจอย่างรุนแรง

จนถึงขั้นพยายามฆ่าตัวตาย เป็นต้น การประเมินผลกระทบของความรุนแรงจึงไม่ควรดูแค่ลักษณะการทำร้าย แต่ต้องถือเอาผู้ถูกกระทำเป็นศูนย์กลาง และพิจารณาว่าผู้ถูกกระทำแต่ละคนมีความเข้มแข็งหรือเปราะบาง และสามารถรับมือกับผลกระทบของความรุนแรงที่เกิดขึ้นได้มากน้อยเพียงใด เพื่อที่จะให้ความช่วยเหลือได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับสถานะของผู้ถูกกระทำ

3. ความถี่ของเหตุการณ์และโอกาสเกิดเหตุซ้ำ – ความรุนแรงในครอบครัวมักไม่ได้เกิดขึ้นแค่ครั้งเดียว แต่เมื่อเกิดขึ้นครั้งแรกแล้วมักเกิดซ้ำอีก และมีแนวโน้มจะรุนแรงมากขึ้น การประเมินความเสี่ยงกรณีความรุนแรงในครอบครัวจึงควรพิจารณาด้วยว่า ที่ผ่านมาพฤติกรรมการทำร้ายด้วยความรุนแรงนั้นเกิดขึ้นบ่อยแค่ไหน และมีโอกาสที่จะเกิดเหตุซ้ำอีกหรือไม่ หากมีความเสี่ยงว่าจะเกิดเหตุซ้ำ ก็ควรประเมินว่าผู้ถูกกระทำที่ตกอยู่ในความเสี่ยงจะสามารถรับมือได้ไหม จะมีแนวทางระวังความปลอดภัยของตนเองอย่างไร รวมถึงควรมีข้อมูลที่ติดต่อแหล่งช่วยเหลือฉุกเฉินไว้ด้วย

หากประเมินว่ามีความเสี่ยงจะถูกกระทำซ้ำ และผู้ถูกกระทำไม่อยู่ในวิสัยที่จะรับมือหรือหลบเลี่ยงได้ ก็ต้องประสานส่งต่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ศูนย์ปฏิบัติการเพื่อป้องกันการกระทำความรุนแรงในครอบครัวประจำจังหวัด หรือบ้านพักเด็กและครอบครัวประจำจังหวัด (สามารถติดต่อผ่านสายด่วน 1300) เข้ามาช่วยเหลือคุ้มครองความปลอดภัยของผู้ถูกกระทำโดยเร่งด่วน

4. ปัจจัยความเสี่ยงอื่นๆ – ได้แก่ สถานะของผู้กระทำความรุนแรงที่อาจเป็นปัจจัยกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมรุนแรงได้ง่ายขึ้น เช่น มีบุคลิกภาพก้าวร้าว มีปัญหาการจัดการอารมณ์ ติดสุรา ใช้สารเสพติด หรือมีปัญหาสุขภาพจิต หรือตัวผู้ถูกกระทำมีภาวะเปราะบางเป็นพิเศษ เช่น เป็นเด็กเล็ก ผู้พิการ หรือผู้ป่วยติดเตียง และขาดคนในครอบครัวปกป้องดูแล เป็นต้น

ระดับความรุนแรงในครอบครัว และแนวทางการดำเนินงาน

ทีมเครือข่ายชุมชนและเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นสามารถประเมินระดับความเสี่ยงหรือความร้ายแรงของปัญหาความรุนแรงในครอบครัวในเบื้องต้นได้โดยใช้เกณฑ์สีเขียว-เหลือง-ส้ม-แดง ประกอบการพิจารณา และดำเนินการช่วยเหลือเบื้องต้น เผื่อระวังและประสานส่งต่อ ดังนี้

สีเขียว

ความสัมพันธ์ปกติ มีความขัดแย้งกันบ้าง แต่ไม่มีการใช้ความรุนแรง หรือเคยเกิดเหตุความรุนแรงในอดีต แต่ปัจจุบันปัญหายุติลงแล้ว และสามารถกลับมาใช้ชีวิตได้ตามปกติ

แนวทางการทำงานของทีมเครือข่ายชุมชนและเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น

- ให้ความรู้เรื่องความรุนแรงในครอบครัว
- ประชาสัมพันธ์ช่องทางติดต่อขอความช่วยเหลือหากเกิดความรุนแรงในครอบครัว
- จัดกิจกรรมเสริมสร้างความสัมพันธ์และการจัดการปัญหาในครอบครัว

สีเหลือง

มีสถานการณ์ที่อาจนำไปสู่ความรุนแรง หรือเสี่ยงที่จะเกิดผลกระทบร้ายแรง เช่น มีเด็กเล็ก ผู้พิการ หรือผู้ป่วยติดเตียงถูกละเลยทอดทิ้ง คนในครอบครัวมีการด่าทอหรือทะเลาะวิวาทกันเป็นประจำ มีคนในครอบครัวเมาสุราหรือใช้สารเสพติดเป็นประจำ เมื่อเมาแล้วมักมีพฤติกรรมก้าวร้าว แต่ยังไม่มีการทำร้ายร่างกาย

แนวทางการทำงานของทีมเครือข่ายชุมชนและเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น

- หาข้อเท็จจริงเพิ่มเติมจากบุคคลแวดล้อมและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- เยี่ยมบ้านผู้ประสบปัญหา เพื่อรับฟังสภาพปัญหา หาข้อเท็จจริงเพิ่มเติม และให้การปรึกษา
- ให้ข้อมูลที่จำเป็นสำหรับการลดความเสี่ยงหรือแก้ไขปัญหาเบื้องต้น และให้ข้อมูลที่ติดต่อแหล่งช่วยเหลือหากเกิดเหตุการณ์รุนแรงขึ้น
- กรณีขาดผู้ดูแลหรือขาดสวัสดิการที่จำเป็น ให้ประสานส่งต่อไปยังหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบ
- หากเหมาะสมและอยู่ในวิสัยที่จะทำได้ อาจหาทางพูดคุยเชื่อมประสานระหว่างคู่กรณี เพื่อลดระดับความตึงเครียดและป้องกันไม่ให้เกิดเหตุการณ์ลุกลาม

สีส้ม

เคยเกิดเหตุความรุนแรง เช่น ทำร้ายร่างกาย แต่ไม่อันตรายมาก ผลกระทบยังไม่รุนแรง หรือเคยเกิดเหตุรุนแรงแต่ขณะนี้เหตุการณ์สงบลงชั่วคราว แต่ยังมีความเสี่ยงจะเกิดเหตุขึ้นอีกในอนาคต

แนวทางการทำงานของทีมเครือข่ายชุมชนและเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น

- หาข้อเท็จจริงเพิ่มเติมจากบุคคลแวดล้อมและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- เยี่ยมบ้านผู้ประสบปัญหา เพื่อรับฟังสภาพปัญหา หาข้อเท็จจริงเพิ่มเติม และให้การปรึกษา
- ให้ข้อมูลที่จำเป็นสำหรับการลดความเสี่ยงหรือแก้ไขปัญหามือเบื้องต้น และให้ข้อมูลที่ติดต่อแหล่งช่วยเหลือหากเกิดเหตุการณ์รุนแรงขึ้น
- กรณีขาดผู้ดูแลหรือขาดสวัสดิการที่จำเป็น ให้ประสานส่งต่อไปยังหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบ
- หากเหตุการณ์ไม่ร้ายแรง อยู่ในวิสัยที่จะทำได้ และผู้ถูกกระทำให้ความยินยอม อาจเจรจาไกล่เกลี่ยระหว่างคู่กรณี เพื่อระงับไม่ให้เกิดเหตุรุนแรงหรือเกิดเหตุซ้ำ
- หากมีความเสี่ยงเพิ่มมากขึ้น หรือเกิดเหตุซ้ำ ให้รีบแจ้งเหตุและประสานส่งต่อข้อมูลไปยังหน่วยงานระดับอำเภอหรือจังหวัดที่เกี่ยวข้อง อาทิ ตำรวจ ศูนย์ดำรงธรรม โรงพยาบาลชุมชนหรือโรงพยาบาลจังหวัด ศูนย์ปฏิบัติการเพื่อป้องกันการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวประจำจังหวัด หรือบ้านพักเด็ก และครอบครัวประจำจังหวัด ให้เข้าดำเนินการแก้ไข
- สนับสนุนการดำเนินงานแก้ไขปัญหของเจ้าหน้าที่ระดับอำเภอและจังหวัด เช่น ให้ข้อมูลเพิ่มเติม ประสานบุคคลที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ ติดตามและรายงานผลการให้ความช่วยเหลือ เป็นต้น

สีแดง

มีการทำร้ายรุนแรง ทำให้เกิดอันตรายหรือเกิดผลกระทบร้ายแรง เช่น บาดเจ็บสาหัส เสียชีวิต ถูกข่มขืนหรือพยายามข่มขืน มีอาการทางจิตเวช พยายามฆ่าตัวตาย หรือเกิดผลกระทบอย่างอื่น หากปล่อยไว้จะเกิดผลร้ายแรงตามมา

แนวทางการทำงานของทีมเครือข่ายชุมชนและเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น

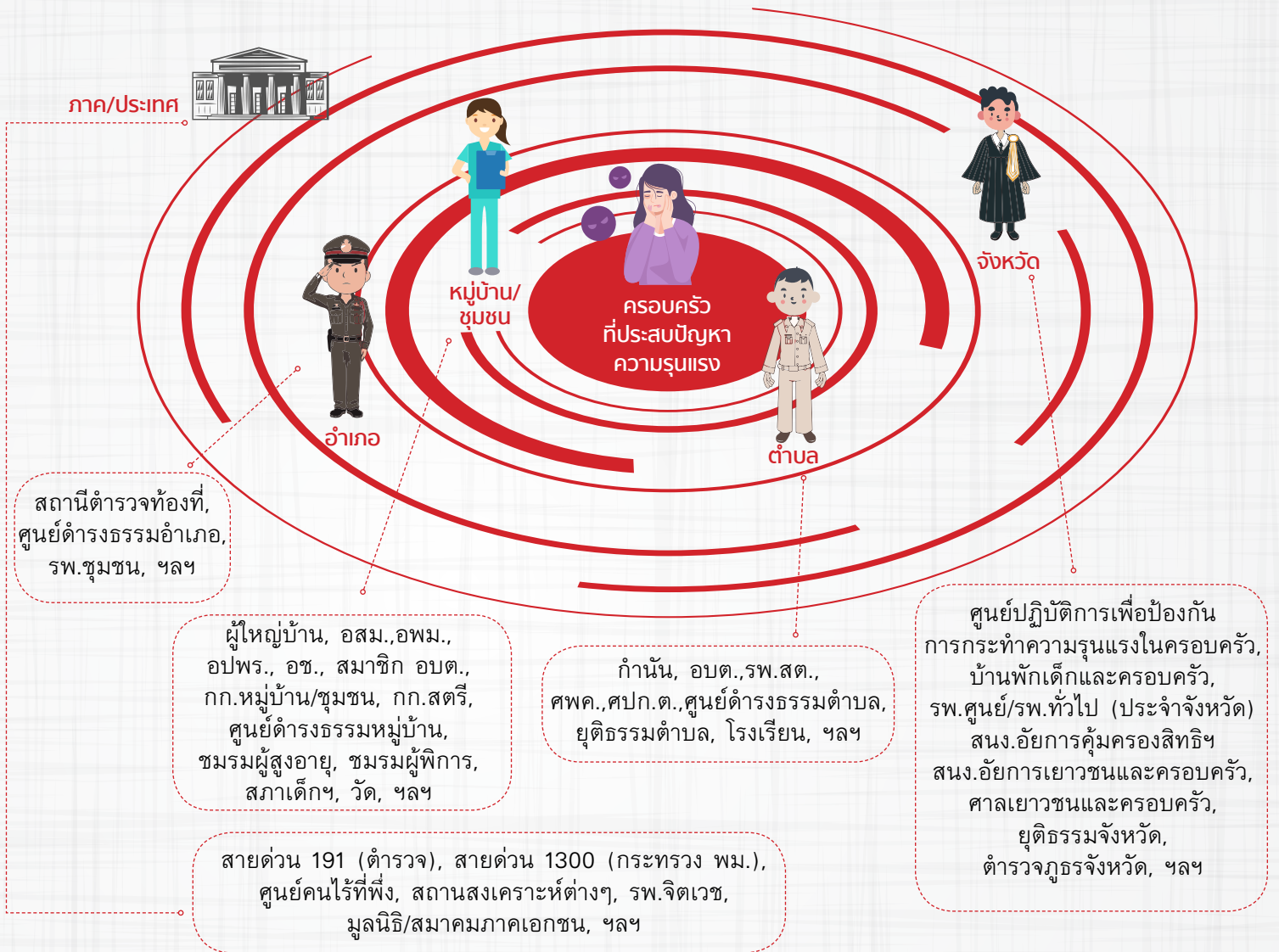
- ให้ความช่วยเหลือเบื้องต้นที่จำเป็นแก่ผู้ประสบปัญหาในสถานการณ์ฉุกเฉิน เช่น โทรแจ้งตำรวจให้มาระงับเหตุ หรือนำผู้บาดเจ็บส่งโรงพยาบาล เป็นต้น
- แจ้งเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ตำรวจ (โทรสายด่วน 191 หรือสถานีตำรวจท้องที่) ศูนย์ปฏิบัติการเพื่อป้องกันการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวประจำจังหวัด หรือบ้านพักเด็ก และครอบครัวประจำจังหวัด (โทรสายด่วน 1300) ให้เข้ามาช่วยเหลือคุ้มครองความปลอดภัยของผู้ถูกกระทำโดยทันที
- สนับสนุนการดำเนินงานแก้ไขปัญหของเจ้าหน้าที่ระดับอำเภอและจังหวัด เช่น ให้ข้อมูลเพิ่มเติม ประสานบุคคลที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ ติดตามและรายงานผลการให้ความช่วยเหลือ เป็นต้น

หลังจากที่มีการทำงานแก้ไขปัญหจนเหตุการณ์ความรุนแรงเฉพาะหน้าคลี่คลายลงแล้ว ทีมเครือข่ายชุมชนและเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นยังควรติดตามสถานการณ์ของครอบครัวที่ประสบปัญหาอยู่เป็นระยะ เพื่อเฝ้าระวังและป้องกันการเกิดเหตุซ้ำ จนกว่าจะมั่นใจว่าปัญหายุติลงแล้ว

แหล่งให้ความช่วยเหลือ

เมื่อเกิดปัญหาความรุนแรงในครอบครัว

บุคลากรและหน่วยงานให้ความช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาความรุนแรงในครอบครัวมีอยู่ในทุกระดับพื้นที่ ตั้งแต่หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด ไปจนถึงระดับประเทศ แต่ละหน่วยงานมีภารกิจ อำนาจหน้าที่ และความรู้ความเชี่ยวชาญแตกต่างกัน

ความรุนแรงในครอบครัวเป็นปัญหาที่ละเอียดอ่อนซับซ้อน การทำงานเพื่อช่วยเหลือคุ้มครอง เยียวยาและฟื้นฟูครอบครัวที่ประสบปัญหาความรุนแรงจึงต้องอาศัยการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานต่างๆ ในลักษณะของการทำงานแบบ “สหวิชาชีพ” และควรมีการเชื่อมประสานระหว่างหน่วยงานในระดับต่างๆ ด้วย โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ครอบครัวที่ประสบปัญหาได้รับบริการช่วยเหลืออย่างรอบด้านและต่อเนื่อง ทั้งด้านสุขภาพ ความปลอดภัย สวัสดิการสังคม และการคุ้มครองสิทธิตามกฎหมาย จนสามารถก้าวพ้นจากปัญหาความรุนแรงได้ในที่สุด

จัดพิมพ์โดย

**แผนงานสุขภาวะผู้หญิงและความเป็นธรรมทางเพศ
สมาคมเพศวิถีศึกษา**

เฟซบุ๊ก แผนงานสุขภาวะผู้หญิง หรือ WomenWellbeingTH

อีเมล womenwellbeingprogram@gmail.com

เว็บไซต์ www.women-wellbeing.com

โดยการสนับสนุนจาก

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

